Ч. 281 (12.937). Львів, вівторок 15. грудня 1931. Pocztowa opłatę zapłacono ryczałtem. Рік LII.

ДІЛО

ВИХОДИТЬ ЩОДНЯ РАНО

РЕДАКЦІЯ І АДМІНІСТРАЦІЯ: Львів, Ринок ч. 10, II. пов.
Конто почт. щадн. 143.322.
Адреса для телеграм: „Діло“, Львів.
Головний Редактор приймає від 11—12 год. передполуднем.
Рукописів не звертається.

ПЕРЕДПЛАТА В КРАЮ:
Місячно 5·00 зол.
Чвертьрічно 15·00 „
Піврічно 30·00 „
Річно 60·00 „
ЗА ГРАНИЦЕЮ: В Америці 1 долар, Франції, Голяндії, Бельгії 20 фр. фр., Італії 7·50 зол., Німеччині 7·50 зол., Швайцарії 5 шв. фр., Чехословаччині 30 ч. к., Румунії 150 лей, Болгарії 7·50 зол., Австрії 7·50 зол.— Зміна адреси 1 зол.

Телеф. Редакції: 29-41.
„ Друкарні: 29-26.
В СПРАВІ ОГОЛОШЕНЬ ЗВЕРТАТИСЯ ДО АДМІНІСТРАЦІЇ.
ЦІНА ОДНОГО ПРИМІРНИКА 25 сот.

Хмари темряви й реґресу.

(Кореспонденція з Волині.)

I.

Народня освіта на Волині в такому стані, що треба бити в великий дзвін на тривогу. Анальфабетизм не зменшується. Навпаки, рікрічно число анальфабетів зростає*). Українському населенню загрожує страшна хмара народньої темряви. А разом з нею — культурне взадництво й господарські злидні.

Тих, що покінчили чисто польські сільські школи, не можна зараховувати до цілковито грамотних і підготовлених до двигання наперед сільської культури. Думаючи по-українськи й вживаючи в щоденному житті лише української мови, вони за два-три роки забувають „мову школи“, й стають, так би мовити, неграмотними. Так було з колишньою російською викладовою мовою, так є сьогодні з польською.

Утраквістична школа дає таке слабе знання української мови й таку слабу звичку користуватися нею, що вихованці цієї школи теж виходять у життя напівграмотними.

Але найгірше для тих дітей, що або зовсім не мають школи, або не находять собі в ній місця, або нарешті не можуть відвідувати її (найчастіше в польських кольоніях) з причини їх занадто великої відлеглости.

Джерела шкільної кураторії твердять, що на 310 тисяч дітей шк. віку на Волині лише для 213 тисяч є місця в школах. Коли взяти природній приріст числа дітей і ті обєктивні причини, які позбавляють українські діти можливости відвідувати школи, то з певністю можна сказати, що майже половина українських дітей позбавлена зовсім науки, а друга половина вчиться в протиприродніх і антипедагогічних умовинах.

Кому це потрібно й яка користь з того для тих, які думають, що це їм потрібно? Національна і політична? чи економічна? Може анальфабети чи неграмотні селяни є чинником господарського розвитку й зростання добробуту?

Найкращу відповідь дає сама дійсність: особливо загострена на Волині кріза, повне зубожіння населення, виразні признаки господарського реґресу й швидке падання платничої здібности — з одного боку, а з другого боку — хоробливе „лівіння“ мас до меж своєрідного нігілізму й анархізму, повної зневіри до культурних засобів рятунку та життя сьогодняшнім днем, неначе завтра мало прийти або якесь спасенне чудо, або — кінець усьому.

І ця друга сторона грізніша від першої, вона загрожує знівеченням і загладою всіх культурних здобутків. І тим страшніша вона, що має своїм джерелом темряву, якої не дозволяли й не дозволяють українському освіченому громадянству розсіяти.

Сучасна волинська дійсність перефразовує гамлетівські слова на: Хто не допускає природнього світла, той побачить „тьму кромішню“. Ця страшна руйнуюча „тьма“ вже визирає з неосвічених очей анальфабетів, малограмотних і півграмотних селян, одночасно обдертих, зруйнованих і голодних.

З грудей кожного, хто непозбавлений здібности бачити дійсність, мимоволі виривається вигук:

Школи на село! Світла нещасним!

II.

Те, що називається на Волині шкільною роботою, є в дійсности експериментом, зручно підсунутим Ст. Ґрабським. Голос цього колишнього „педаґоґа“ заглушив на якийсь час голос усіх педаґоґічних світил світу, фільософів та історикві педаґоґіки.

Наш фільософ Сковорода тисячелітний досвід усіх педаґоґів і шкіл світу висловив у кількох простих і ясних, як сонце, словах, що зводяться до того: завданням шкільної науки є помагати природі. Камінь сам покотиться з гори, лише не перешкоджайте йому. І навпаки, орел не навчить оленя бігати.

Творець сучасного нашого шкільництва і взагалі освіти наказав робити навпаки: гальмувати природу й орлам вчити оленів.

Стан, у якому під цей час находиться на Волині народня освіта, яскраво свідчить, що ризиковний експеримент потерпів повну невдачу.

Українське громадянство в свій час зголосилося взяти на себе освіту мас і повести її природнім шляхом. Але воно від цієї належної їй ділянки праці було відсунене. Постанови рівенського освітнього зїзду залишилися голосом гукаючого в пустині. Декларації за природне шкільництво не осягнули мети. „Рідної Школи“ не допущено. Половини „Просвіт“, що згідно з постановою згаданого зїзду, мали взяти на себе закладання цієї природньої освіти мас, уже нема.

Все мали зробити люди „першого числа“ й самоврядовці, від яких очікували чуда: поборення природи й доказу, що шкільні Ґалілеї, Кеплери й Коперники помиляються.

А в результаті — половина Волині без шкіл, півтораста тисяч українських дітей без науки, біля півміліона анальфабетів, що висять тяжким каменем у ніг господарського поступу, значна чатина перегнилих, нездорових шкільних будинків і повна порожнеча в ділянці фахового вишколення величезних українських мас безземельних і малоземельних селян.

Хіба може стануть волосся на голові від цієї картини! Хіба можна найти дійсні причини політичних монстр-процесів, на місце яких чекають уже нові! Хіба можна побачити джерела анархізації життя по селах!

Не для „красного слівця“ ми це кажемо й не для того, щоби когонебудь лякати. Ми вказуємо на факт, якого люди не можуть зауважити лише тому, що його розміри занадто величезні — факт невдачі освітнього експерименту. Висновки з нього зробити легко.

Але ці висновки в першу чергу повинно зробити для себе українське громадянство: є нашим обовязком вказати, що можна, й розвіяти страшну чорну хмару народньої темряви як акцією за занехання невдалого експерименту, так і насадженням природнього українського приватного шкільництва.

В. Островський.

*) Кажемо про українські селянські маси.

Загрожені білянси.

АНҐЛІЙСЬКІ МИТА В ЦЕНТРІ ГОСПОДАРСЬКИХ СПРАВ.

(У Франції псується. — Франція і Німеччина грозять репресіями. — Від вугілля до дерева.— Перед появою нової митної тарифи в Польщі.)

Напружену ситуацію на господарському фронті світа в дану хвилину можнаб зясувати в той спосіб: держави закріплюють свої позиційні лінії, будують митні окопи та підготовляються до войовничого випаду або до.. мирних переговорів. Та це перше є більш правдоподібне. Процес дотеперішних практичних потягнень, як теж славні декларації міжнародних осіб вказують, що **без острої боротьби в ділянці міждержавних торговельних взаїмовідносинах ледви чи обійдеться.**

Ось на зразок найбільш інтересний відтинок із бойового фронту: Франція контра Анґлія, чи як хочете. навпаки.

Фінансовий післявоенний потентат. Франція, якої золоте покриття паперового гроша доходить до 60 проц (докладно 59.86), а в якої рекордово низьке число безробітних викликувало ще вчора заздрість майже цілого світу, та сама Франція **сьогодні нервується.** Причина: анґлійські оборонні мита, що в міру своєї постепенної появи підрізують усе нові галузі французької промисловости, наставлені частинно чи поголовно на експорт до Анґлії. З Ліону доносять, що тамошнє шовківництво заміряє зовсім спинити фабрики від 18. грудня до 5. січня н. р., в Альзації вовняний промисл заповідає зменшення виробництва на половину, теж саме скляний промисл. Додайте до того, що французький металевий промисл зредукував уже раніше свою працю майже на половину, автомобілевий більше ніж на половину і т. д., — дальше те, що торговельний білянс у цьому році буде більше ніж на 10 міліярдів франків пасивний і ледви чи платничий білянс осягне сяку-таку рівновагу, — врешті те, що безробіття у Франції поступає дуже швидко і вже переступило межу першого міліона, — тоді зрозумієте, що є чим нервуватись.

І французькі міністри дують у боєві сурми то знов натякають на своє бажання порозумітись, аби шляхом спеціяльних привілеїв Анґлії затримати активність білянсу з нею. Та це бажання наразі односторонне. **Анґлія до часу імперіяльної конференції в Оттаві не заміряє ні на крок поступитись.** Аби не викликати в світі ніяких підозрінь чи ілюзій, анґлійці заявили про це голосно і рішучо, а представники Франції. які мали поїхати до Анґлії для митних і торговельних переговорів, залишились у Парижі. Тим теж пояснюється і поспіх, з яким Льондон заперечив госп.-торговельний характер візити Залеського, підкреслюючи тільки питання заграничної політики, які, мовляв, будуть виключною темою розмов польського міністра в столиці Анґлії.

Ріжні розпорядки французького мін-ства торговлі і промислу, що появляються тепер у швидкому темпі, а яких змістом є звуження чужинецького імпорту, не виявляють покищо виразних протианґлійських тенденцій. Але мабуть не довго доведеться ждати на репресії з боку Франції.

Німці, яких торговля з анґлійцями досі була активна, теж заповіли репресії супроти Анґлії, якщо остання не захоче вислухати їхніх дезідератів та не дозволить дальше зі собою вільно торгувати. Конкретно погрожують вони вугіллянному промислові Анґлії, заінтересованому поважно в вивозі до Німеччини, як теж усім артикулам, не обнятим т. зв. клявзулею найбільшого привілею. Німці заміряють навіть перевести ревізію усіх трактатів, у яких ця клявзуля міститься, аби свобідно піти наступом проти анґлійського імпорту.

Ось симптоми поголовної ворожнечі, яка грозить швидко виллятись **у цілу низку митних воєн,** збільшити хаос та продовжити господарське лихоліття у безнадійність.

Горячка оборони загрожених білянсів доходить до того, що прм. **Швеція хоче завести у себе** примус уживання краєвого дерева замість імпортованого вугілля і то не лишень як палива в державних установах і підприємствах (навіть залізниця), але й у приватних. Самовистарчальність стала ударним кличем у богатьох европейських державах, дарма, що ледви чи дасться вона погодити з тенденціями експанзії в експорті, які в тих державах хоч-не-хоч усе будуть актуальні.

Про вплив крутого звороту анґлійців у їхній торговельній політиці на виміз Польщі ми вже писали. Поважно загрожений торговельний білянс примушує її шукати способів форсування експорту серед незвичайно важких обставин. Нова митна тарифа все ще не вийшла в обовязуючій формі з урядової ляборатоциї. З дискутованих проектів видно, що збудована

вона буде на ґрунті взаїмности, себто компенсат у міжнародніх торговельних оборотах, узглядніюючи оборону краєвої продукції шляхом високих митних ставок та поширення експортових можливостей. Повязати всі нитки згідно з цією напрямною є, очевидно, дуже важко і **тому уряд не спішиться з проголошенням нової тарифи,** хоч господарські круги гарячково накликують до поспіху. Розбіжність шляхів польського експорту й імпорту, низька консумційна злібність населення Польщі (імпорт усе меншає) та вивіз головно таких артикулів, які легко можна набути в інших державах (експорт теж меншає мимо демпінґу і премій) — це труднощі, які значно комплікують вирішення, на яку ногу стати.

Варто зазначити, що в останньому часі щораз частіше підносяться голоси, аби уряд уже тепер відібрав пальму першенства дефіцитовому вивозови за границю, а видвигнув **орієнтацію на краєві ринки** та шукав способів до збільшення консумційної спроможности населення Польщі. Це малиб бути справжні підвалини польського народнього господарства.

Факт, що такі голоси підносяться саме в той час найстрашнішої деконюнктури, коли міродатні круги не мають можливости зрезиґнувати з експорту, вказує зайвий раз, як далекі нераз від життя є теоретичні міркування. Очевидно не доводиться перечити, що думка сама в собі здорова, але покищо надто сміла і оптимістична.

Інж. Н. Н—вич.

„Конскрипція має дати правдивий образ...“

(Звідомлення з місць.)

ЛЬВІВ.

До нашої редакції приходять львівські громадяни з жалобою, що в їх домах не було досі конскрипційного комісаря і вони дотепер (субота 12. ц. м., полудне) не одержали до виповнення списових аркушів. М. ін. не було досі конскрипційного комісаря в домі при вул. Цетнарівська 9.

ЛЬВІВЩИНА.

В селі *Глуховичі пов. Львів*, про яке у нас вже була згадка, конскрипційні комісарі відмовлялися давати людям двомовні аркуші, хоч населення таких аркушів виразно й рішучо домагалося. Деякі громадяни відмовилися з тої причини від зїзнань і внесли скаргу до повітового комісаря.

ГОРОДЕЧЧИНА.

В *Мальчицях* к. Мшани, пов. Городок, конскрипційні комісарі ходили 9. ц. м. разом з поліцією і предкладали виключно польські формулярі, не зважаючи на домагання населення двомовних. Коли Андрій Бідний домагався, аби йому дали двомовний аркуш, комісар (місцева учителька) покликав поліцая Чайковського Йосифа, який зажадав від нього катеґорично підпису на польськім аркуші під загрозою 500 зол. кари. Той самий поліцай вимушував 10. ц. м. польський підпис від Павла Туписа під загрозою закуття в кайдани. Те саме було з Іваном Сосуком, якому погрожував карою 500 зол. До дяка Стефана Піцишина прийшов надкомісар з Мшани, тамошній учитель, з комісарем Ярошинським, місцевим дідичем; надкомісар питав іронічно, де п. Піцишин навчився по українськи (!), коли той заявив, що говорить українською мовою. Той самий шовініст виповняв (разом з іншими) аркуші олівцем і по польськи. Двомовних зразків не давали нікому, хоч люди їх домагалися.

КАМІНЕЧЧИНА.

Відрадним явищем були повітові наради та анкети перед загальним переписом населення. В багатьох містах відбулися ріжні повітові анкети у звязку з переписом, одначе з сумом стверджуємо факт, що в нашому місті та повіті такої анкети чи наради зовсім не було. Чому? Чи не було кому зорґанізувати, чи заініціювати?

В цілому камінецькому повіті переписні комісарі майже самі поляки, здебільша учителі народніх шкіл, студенти університету та ґімназійні ученики. Прим. в селах: Соколі, Спасі, Деревлянах, Мазярні, Волиці Дер., Чанижі комісарями іменовано самих поляків.

Дня 24. XI. 1931 р. приїхав до *Соколю* комісар старости та давав цілий день інструкції переписним комісарям зі Соколі та найближчої околиці в гром. канцелярії, при чому випросив з неї начальника громади та секретаря. Переписними комісарями в Соколі назначено місцеву учительку О. Свахівну, М. Кучирку та студента прав Ю. Горошка з Камінки Стр. Перепис тривав повних 2 дні, себто 9. та 10. ц. м. Двомовні аркуші приготовано лише для місцевого пароха та дяка. В інших хатах переписні комісарі виправдувалися тим, що їх не мають, не дістали, або, що їм уже двомовні аркуші вже вийшли. Всюди писано на польських аркушах. Коли деякі громадяни домагалися двомовних аркушів, тоді комісарі грозили гривною 500 зол., а до правдивого інциденту прийшло в господаря С. Щура. На бажання писати на двомовних аркушах дістав відповідь від комісаря (О. Свахівної), що двомовних аркушів не має, а далі, що по українськи писати не вміє... (Учителька в українській школі!?). Колиж С. Щур держався дальше свого домагання, переписний комісар вийшов з його мешкання і нічого не виповнив. У декотрих господарів з переписним комісарем були присутні ґенеральний комісар, лісничий Т-ва „Ойкос“, командант місцевого постерунку та постерункові. Деякі з комісарів, вписуючи в рубриці „матірня мова“ — „українська“, писали словами (на польських аркушах по польськи) тільки біля голови родини, а дальшим членам давали хрисочки... Яка мета цього та чи це згідно з законом?

У *Волиці Дер.* переписні комісарі рівнож поляки, а двомовних аркушів не було зовсім.

В цей спосіб відбулася у нас друга конскрипція населення. *Поінформований.*

ТОВМАЧЧИНА.

В Товмаччині, в селі *Гринівцях*, конскрипцію переводили виключно поляки, хоч зголошувалося до старовства багато українців. Було багато випадків, де виповнювано друки олівцем і замість питати про мову, питали де хрещений; був випадок, що одному громадянинові, Петрові Ставоровському, вписано мова „руска“; колиж він домагався, щоби це виправити на „українська“, списуючий комісар тероризував і грозив йому, що за це переселять його на заазбручанську Україну. Де були люди письменні, там кожний завзято боронив своєї віри й народности; гірше було з неграмотними. Колиж хто з родини хотів ствердити, як письменний, правдивість зізнань, такого не допускали. Та не зважаючи на все те, нарід зізнавав дуже добре, навіть неписьменна жінка завзято твердила, що вона українка; рівнож багато латинників подало розговірну мову українську. Але який буде вислід, того ми збагнути не в силі, бо супроти великих зловживань ми безсильні.

КАЛУЩИНА.

Переводили другий опис населення Р. П. А радше переводять, бо декуди спис іде вже четвертий день. От десь якісь двомовні аркуші було видруковано. Друкували їх аж у Варшаві, а у нас хоч зі свічкою шукай, так само, як зі свічкою шукати між переписними комісарями нашого чоловіка. Хоч усе місто пройди! Але трапилося деяким (оцим з цеї другої катеґорії горожан) добути пару двомовних аркушів і виповнити по інструкціям. А думаєте, який хосен із цього? Прийшов комісарчик, знехтував цим аркушем, написав на польському аркуші і в урядовій мові, бо там, у Варшаві, не знають „тего вєнзика“. І навіщож було тратити зайво гроші на двомовні друки, навіщо було трудити когось, щоби прів над перекладом аркуша? Адже незалежно від цього, що хтось там у Варшаві щось видумує, тут доморослий патріот зробить тобі з усім всякі „гоцкі кльоцкі“. „Шляхціц на заґродзє...“

Феб.

ЗАКАРПАТТЯ.

Новий православний епископ.

В дні 6. ц. м. відбулася святочна інтронізація православного епископа для Закарпаття, яким став проф. університету в Білгороді д-р Дамаскин Ґранічка. Епископом назначив його синод сербської православної церкви за дозволом чехословацького уряду. Інтронізація відбулася у православній катедрі в Мукачеві при участи архиепископа зі Скопля Йосифа, який відчитав після богослуження пастирський лист білгородського патріярха Варнави до вірних на Закарпатті. В тому листі вказано м. ін. на те, що мадярська влада переслідувала колись православних, які найшли охорону й опіку щойно під крилами чехословацької влади.

ФЕЙЛЄТОН „ДІЛА“ З ДНЯ 15. ГРУДНЯ 1931.

МИХАЙЛО ПОСАЦЬКИЙ 3)

ТОЛЕДО.

Враження з Еспанії.

Катедра. — Червона рожа. — Спомини про інквізицію.

Є тут тільки 90 священиків, так, що, кажуть, на одного мешканця випадає денно 7 служб божих. Всі ті церкви то перероблені давні арабські мошеї або жидівські синаґоґи. У деяких (як у Санта Марія де ля Блянка) є ще до нинішнього дня ґебрейські надписи вздовж стін, дарма, що тут проповідують тепер слово Ісуса Христа. У Толєдо колись було зосереджене все релігійне життя жидів, а за переказом рабін у Толєдо мав таку повагу в усьому жидівському світі, що коли мали розпинати Ісуса Христа, то вперед післали до рабіна до Толєдо післанців з запитом, чи він годиться на це. Він заявив, що не годиться, але відповідь прийшла запізно...

Перлою усіх церков є катедра, але її вже таки вибудували самі еспанці на хвалу Божу після перемоги над маврами. Є це одна з найкращих церков світа, а призбирано тут стільки золота і дорогого каміння, що ні одна скарбниця світа цього не має. Є це все приватною власністю Матери Божої, під покровом якої церков стоїть. Тими скарбами можна би легко заплатити всі державні еспанські довги. І ніхто тих скарбів не пильнує. У місті нема ані війська ані поліції в нашім розумінні.

А всеж нікому від віків не прийшло на гадку простягнути святотатську руку за тими скарбами, хоча їх ніхто не стереже. Але це не чесність ані побожність стримали еспанців від цього злочину, але — гордість. Дорогоцінніші може ніж земні скарби переховані тут речі.. Є це памятки Ісуса Христа, які тут вірні понадсилали з усіх сторін світа. І так переховують тут одну колючку з терневого вінця Іс. Хр., шматочок з багрянового плаща, в який був одягнений Ісус Хр., виставлений на посміховище юрби, вкінці шматок ручника, яким старцям обтирав ноги.

Але найбільшим скарбом — це таки сама катедра, її будівля. Ґотійські стовпи з яспісу або зі срібла, стеля з алябастру. Через високі ґотійські вікна вливається скупо світло, так, що в церкві напів темно. Довго треває, заки чоловік прохолоне з першого враження на вид тої величі і заки зачне розглядатися та оглядати поодинокі мистецькі твори, різьби та образи, якими катедра виповнена. Почуваємо покору і в тій покорі відчуваємо власну велич. Хто в Бога не вірить, якогонебудь Бога, нехай прийде сюди. За хором, який є спеціяльністю майже всіх еспанських церков, вісімдесять (!) священиків співає якийсь молебень, і що хвилини чути лише „Доміне“. Це „доміне“ довго мені дзвонило в ухах, а я й нині не можу його ще забути. Здавалося мені, що в тім слові чув я тоді плач і жаль всього людства. Треба себе опанувати, щоби покинути це величне місце і вийти знову на денне світло. Виходиш на вузьку вулицю. В тебе вдаряє хвиля світла і ось тут перед твоїми очима — це не привид — замайнула червона рожа. Це огниста еспанка як серна перейшла вулицею а в її чорнім волоссі невідступна рожа. Це Еспанія!

Ідеш дальше, на протилежну полудневу часть міста, до мосту св. Мартина, збудованого ще римлянами. Тут недалечко якесь румовище: порозкидувані цеглн, каміння, сміття, сям і там виростає трохи зеленої трави. Це місце, де відбувалися ославлені еспанські інквізиції. Жах переймає чоловіка, коли згадає, скільки то людей спалили тут на кострі живцем в імя Христової віри. Ніхто перед тими інквізиторськими судами не був певний. Сам епископ, який проводив судам, кілька днів пізніше станув сам як обвинувачений, бо йому доказали, що — його предки походили від жидів або від арабів. Або вистарчило найти у когось біблію, щоби його поставити перед судом. Такий, що читав біблію, викликував підозріння, що він сам роздумує і що йому не вистарчають ті слова, які він чує з уст священика.

Коли я вже при цій темі, то мушу сказати, що тоді в інших краях, як у Франції і Німеччині, багато більше тортурували як в Еспанії. У Німеччині збереглося по нинішній день страшне знаряддя тортури, чого в Еспанії не було. В Еспанії лише була більша підозрливість і там тоті суди переводили з більшим завзяттям. Здебільша діялося це так, що ведений на костир відкликував усе, а тоді його з ласки убивали і щойно його труп кидали в огонь.

Спомини, страшні спомини. А сонце жарить немилосердно, те саме сонце, що колись дивилося на муки нещасних.

(Докінчення буде.)

З освітнього життя.

На загальних зборах філії „Просвіти“ в Хусті, що відбулися 15. листопада ц. р., вибрано новий виділ, якого головою став д-р М. Станько. — Нові читальні „Просвіти“ основано в Севлюші, Буштині і Великих Лучках. Річні загальні збори перевела ціла низка читалень.

Розширення компетенції Ординаріяту Мукачівської Епархії.

Ужгородська „Свобода“ приносить вістку, що Конгрегація для східної церкви на предложення нунціятури зарядила, щоби ті греко-кат. парохії румунські, які після світової війни припали територіяльно до Чехословаччини, підлягали компетенції греко-кат. Мукачівської Епархії.

Небувалий упадок цін.

На Закарпатті занотовано скрізь небувалий упадок цін худоби: живу вагу її платять по 1 чк. Коні доходять ціною до 50, а бувають випадки, що й до 10 чк.

—o—

Торговельні кредити Анґлії для Польщі.

В анґлійськім парляменті посол Голдсворт звернувся на засіданні дня 30. листопада до міністра заморської торговлі із запитом, які кредити були призначені на забезпечення товарів, проданих до Польщі і чи мав він які втрати.

Міністр відповів, що кредити від липня 1926 р. до 31-го жовтня 1931 р. дійшли до 458,743 фунт. шт. Втрати будуть невеличкі в порівнанні із згаданою сумою. Точних чисел міністерство не може подати, бо вони торкаються здебільша приватних торговельних фірм.

—o—

В справі Конґресу Українських Інжинірів.

Надзвичайні Загальні Збори Українського Технічного Т-ва рішили не запрошувати на Конгрес інжинірів з УСРР.

Надзвичайні Загальні Збори Українського Технічного Т-ва у Львові, які відбулися в неділю 6. грудня ц. р., рішили анулювати резолюцію з березня 1931 р., якою доручено йому запросити на конґрес представників з Радянської України. Постанова теперішніх Надзв. Заг. Зборів (28 гол. „за“ — 11 „проти“) уможливлює тепер відбути Конґрес Українських Інжинірів і тому треба підчеркнути факт зрозуміння у наших інжинірів, яким вони усунули останню перешкоду в обєднанні наших інжинірських сил. Конґрес, проєктований на грудень ц р., мусить відбутися аж на весну, з причин від українських інжанірських кругів незалежних.

На парляментарній арені.

ПРОМОВА ПОСЛА Д-РА СТ. БІЛЯКА НА ПЛЄНАРНОМУ ЗАСІДАННІ СОЙМУ НАД ПРОЄКТОМ ЗАКОНУ ПРО ЗБОРИ.

В четвер, 10. грудня ц. р. при нагоді дискусії над проєктом закону про збори виголосив на повному соймі пос. **д-р Степан Біляк** (УНДО) промову такого змісту:

Право висказувати свої думки та переконання є основним, індивідуальним правом кожного громадянина. Звідси випливає право свобідно збиратися та висказувати свобідно свої погляди як живим так і друкованим словом. Це право здобули собі громадянства між іншим такими шляхами як велика французька революція, що завершилась декляраціею прав людини і громадянина з 1789 р., а друга стаття якої стверджує, що свобідна виміна думок і поглядів є одним з найцінніших прав людини і тому кожний громадянин може свобідно говорити, писати, друкувати, будучи відповідальним тільки за надужиття тієї свободи у випадках, передбачених законом.

Предложений урядом проект закону про збори має на перший погляд доволі ліберальний характер. Одначе поміщені в ньому дві постанови, які свободу зборів роблять зовсім ілюзоричною, бо лишають адміністраційним чинникам, тобто старостві і поліції, повну свободу в видаванні дозволів на уряджування зборів. — Маю на думці в першу чергу 9. арт. проекту цього закону, який постановляє, що „адміністраційна влада заборонить відбуття зборів у льокалі, оскільки це противилося би обовязуючим приписам“, або якщо „на думку влади це загрожувалоб безпеченству, спокоеві, або публичному ладові“. Ця постанова перекреслює ідею свободи зборів, полишаючи їх можливість самоволі адміністраційних чинників, тобто старости і поліції. Ця постанова 9. арт. у порівнанні з обовязуючим досі в Галичині 6-тим параґрафом закону про збори з 15. листопада 1867 р. є реакційною постановою, бо коли старий цісарський закон виразно означує, що влада може заборонити лише тоді збори, коли їх ціль противиться обовязуючим законам або відбуття їх загрожує безпосередньо публичній безпеці, то проект польського закону залишає владі повну свободу під цим оглядом, а як ця „свобода“ влади виглядає, про це ми, українці, знаємо добре з дотеперішнього досвіду. Усякі натягнені приписи „санітарні“, „будівельні“, „огневі“, „дорогові“ були тими мотивами, на які цинічно покликувалися усякі старости та поліційні орґани, скільки разів не котіли дозволити не то на політичні, але навіть на чисто культурно-освітні, чи господарсько-кооперативні сходини.

Мої передбесідники, представники польських опозиційних партій, жалувалися на методи та старостинську самоволю при уладжуванні ними зборів. А щож ми, українці, маємо на це сказати? Методи, примінювані старостами та поліційними органами до польських опозиційних партій є лише слабим відтінком справжньої злосливости та зловживань, примінюваних до українських зборів та сходин. Тому зовсім отверто стверджую, що постанова арт. 9. законопроєкту про збори є лише усанкціонуванням у формі закону всіх тих практик, які досі були виразним нарушенням закону про збори з 1867 р.

Так само арт. 25 законопроекту про збори суперечить всяким правним поняттям. Постанова цього артикулу каже, що переступлення закону про збори будуть карані арештом до 3-х місяців і гривною до 3.000 зол., або одною з тих кар, а до оречення тих кар покликує закон повітову адміністраційну владу, це є староство. — В ніякім досі існуючім законі, ані в проєктах закону про збори, передкладаних у попередніх соймах, не було такої постанови, а оречення відносно тих переступств було завсіди доручене судам. Основною підвалиною права є, що ніхто не може бути суддею у своїй власній справі („немо юдекс ін ре суа“). А тимчасом на осн. постанов проєкту староство має рішати про переступства закону, який само примінює. Ця постанова мусить щезнути з проєкту, а оречення про переступства слід передати судам.

Знаменним є, що проект закону зовсім поминув посольські справоздавчі віча. Ця мовчанка не є випадковою, а має вона на цілі залишити повній самоволі старостів і ту справу, хоч справоздавчі віча є управненням послів, забезпеченим постановами 20. і 21. статті конституції. — Так само поминув проект закону збори політичних організацій, а мета цього поминення зовсім ясна. — Система узалежнювати відбування зборів від попереднього дозволу адміністраційної влади суперечить основам свободи зборів, а тамсамим є вона протиконституційна і протидемократична. — Запевняю, що не поможе вже ніяка постанова закону там, де ходить про те, щоби нарід міг обмінюватися своїми поглядами і думками. Коли замкнете людям уста на публичних зборах, зійдуть вони у підземелля і там буде гомоніти людська здорова думка.

З наведених тут причин домагаємося зміни проєкту закону про збори в дусі, про який я перед хвилею сказав. Відносні зміни предложимо соймовій комісії, а коли соймова більшість їх не узгляднить, буде це доказом, що ходить їй про новий каганцевий закон, який будемо з усіх сил поборювати як у соймі так і поза ним.

З НАРАД ПРАВНИЧОЇ КОМІСІЇ.

В пятницю дня 11. грудня ц. р. відбулося засідання соймової правничої комісії, на якій розглядали дальші постанови проєкту про **зміну карної процедури**.

Найважнішою була дискусія, яка відносилася до підвишки судових оплат при засуджуючих карних присудах. — Проект подвійної підвишки цих оплат після дискусії представник уряду взяв назад. У часі дискусії над поодинокими поправками забирав кількакратно слово представник Української Парляментарної Репрезентації і член соймової правничої комісії **пос. д-р Ст. Біляк, який домагався зміни артикулу 554. кпк., на основі котрого** суд побирає при т. зв. приватних обвинуваченнях судові кавції. Ті кавції особливо для сільського населення є дуже утяжливі і унеможливлюють доходити в судовій дорозі таких справ, як зневага чести, а з хвилею, коли легкі ушкодження тіла (з наслідками до 20 днів) будуть підлягати також приватному обвинуваченню, складання судової кавції в квоті 20 зол. стане перепоною в доходженні прав осіб, покривджених бійкою. При нагоді дискусії над арт. 41. постанов, що впроваджують кодекс карного поступовання, домагався посол д-р Біляк ухилення постанови, що при карних присудах до 3 днів арешту згл. гривни до 150 зол. прислугує обвинуваченому лише право касації, це є скарги до Найв. Суду, домагаючися признання і в тих справах права апеляції до окружного суду. Це домагання поставив бесідник тому, що в більшій скількости городських судів судді в усіх карних справах не переступають при присудах норми 3 днів згл. гривни 150 зол. і таким чином унеможливлюють дуже часто неслушно засудженим людям, в першу чергу селянам, доходити своїх прав, бо не мають вони 100 зол. на зложення касаційної кавції.

Обом тим внескам представник уряду спротивився і тому при голосуванні вони перепали.

Острах за мир.

Анґлійський часопис про непевний стан на Сході Европи.

Льондонський „Рейнолдс Іллюстрейтед Ньюз“ з 6. грудня ц. р. приносить довшу статтю про Польщу й балтійські держави, з якої недвозначно виходить, що автор надзвичайно лякається воєнних конфліктів на Сході Европи. Цікавими є уваги автора про погляди західніх громадянств на східно-европейські справи і про брак переконання тих громадянств у стійкість та силу державних організмів, що повстали після розпаду Росії. Виїмок з усіх европейських сукцесивних держав автор робить для Чехословаччини. Ширше зупиняється на польсько-німецькому спорі за польський „коридор“. Суттєвою причиною скритого польсько-російського конфлікту вважає українську проблему. Свої враження з побуту у Варшаві описує на марґінесі більшовицьких інтервенційних алярмів. На жаль, не можемо подати тієї статті, ані навіть суттєвих цитатів з неї, у буквальному перекладі — з цензурних оглядів.

З польської преси.

„Чорт побідник“.

„Дещо з літературної критики“ — проф. В. Тарнавський про книжку Костка Бернацького.

Як це вже й ми своєчасно зазначували, б. командант берестейської вязниці й нинішній новгородський воєвода, полк. Костек Бернацький, видав збірку новель п. н. „Чорт побідник“ („Djabeł zwycięzca“). Ця книжка наробила вже чимало шуму, не тільки з огляду на її автора, якого імя від ряду місяців не сходить зі сторінок преси, але і з уваги на її — делікатно висловлюючись — оригінальний зміст. Досить сказати, що вона дала товчок навіть консервативно-санаційному краківському „Часові“ виступити з обережною критикою ґльорифікації „батога“, яка є провідним мотивом „Чорта побідника“. Зновуж виступ „Часу“ спонукав професора львівського університету романіста Вл. Тарнавського оголосити на сторінках ендецького „Курера Львовского“ вступну статтю п. н. „Дещо з літературної критики“ У тій статті находимо цікаві уваги на тему звязку громадської і літературної праці.

Я хотів би звернути увагу на брак почуття спільноти суспільних явищ, який бачимо у зосереджуванні світла на літературній вартості книжок, та в усуванні на задній плян їх моральної сторони; у відріжнюванні у тій самій особі людини і її діл — від літературної діяльности. Людські діла є виявом характеру і способу думання. Якщо особа, відома з громадського життя, висловлюється в літературнім творі, то цей останній є надзвичайно вартісним коментарем до її діяльности, а не явищем відокремленим. Ідеї черпають соки з життя і воплочуються у життя. Тому фальшивою методою є казати: хай собі література буде, яка хоче, коби у практиці панувала етика...

До цих своїх слів автор додає цитати з ватиканського „Оссерваторе Романо“ й дуже рішкою заміткою про появу „Чорта побідника“. В усякому разі видавець мусить бути вдоволений: книжка має даремну „рекляму“.

Свято Богданівки.

В 10-ліття читальні „Просвіти" на Богданівці.

Небуденне свято мала Богданівка в днях 12. і 13. ц. м., а саме ювилей читальні „Просвіти", що оснувалася там перед 10 роками (2. жовтня 1921). Свято це тим замітніше, що читальня за тих десять літ, не зважаючи на всі трудности й перепони, може похвалитися справді величезними успіхами в ріжних ділянках праці.

Ювилейне свято розпочалося в суботу 12. ц. м. в год. 8. рано, коли то в місцевій церкві відправлено жалібну Службу Божу і панахиду за померших членів читальні. Спис усіх тих членів появився на окремій клепсидрі.

Друга часть свята припала на неділю 13. ц. м. Того дня відбулася рано в переповненій церкві архієрейська Служба Божа, що її відправив Преосв. еп. Будка в асисті о. прелата Куницького і кількох інших священиків. Співав хор читальні під проводом проф. Сича.

Після того торжественного богослуження перейшли всі до гарно прибраної читальняної домівки, де відбулася святочна академія, що її започаткував п. Луцький, подавши перегляд 10-літньої праці читальні. Реферат був доволі цікавий і до нього ми ще вернемо. З черги виступали гарно вишколені хори, орхестра мандолінова, скрипковий дует і деклематори з дуже добре підібраними деклямаціями. Ширшу оцінку тих точок подамо завтра. Закінчив академію голова читальні п. Ярош, що подякував усім гостям за участь (про представників преси забув!) і вніс многоліттєвія ексц. митрополитові Шептицькому, якому надзвичайні загальні збори читальні ухвалили вручити почесну грамоту, еп. Будці, прал. Куницькому, першому голові читальні п. А. Чайковському і т. д.

Закінчилося це гарне свято співом національного гимну. При виході складали учасники, що виповнили були вщерть читальняну салю, свої лепти на дальшу розбудову читальняного дому.

ОСТАННІ ВІСТИ

АНГЛ. ЧАСОПИС ПРО УКРАЇНСЬКУ СПРАВУ.

Берлінський кореспондент „Манчестер Ґардіен" Фойґт, закидає справоздавцеві менщинних справ у Лізі Націй, делегатові Японії Йошізаві, що занятий був так манджурськими справами, що занедбав свій обовязок справоздавця українських жалоб у Раді Ліги Націй.

МІН. БЕРНЕР У ЛЬВОВІ.

У суботу приїхав до Львова міністр почт і телеграфів інж. Бернер. На двірці витали міністра воєвода д-р Рожнецький, президент Львова Дрояновський, президент дирекції почт Мошоро, представники військовости, почесний відділ військ. приспособлення почтовців. У неділю відїхав міністр до Борислава на посвячення почт. будинку.

СОЙМ РАДИТИМЕ НАД ПОДАТКАМИ.

Службовці домагаються підвишки платні.

Зачувати, що сойм цього тижня радитиме 3 дні. Урядові залежить передовсім на податкових предложеннях, м. ін. на новелі до промислового податку, яку мусять ухвалити перед новим роком.

Бюджетова комісія почала працю над бюдж. предложенням уряду, яке є дефіцитове.

Союз держ. службовців робить заходи, щоби зреорганізувати бюджет. На днях предложать ощадностеві внесення, які позволять скоригувати бюджет і замкнути його з надвишкою 270 міл. зол. Надвишку цю обернулиб на підвишку платень держ. службовців на 10 прц., себто зрівняли би держ. службовців із військом і поліцією. На підвишку зужилиб 200 міл. зол. із надвишки бюджету.

Бюджет передбачує зменшення платень емеритам. Таке внесення предложить уряд ще перед святами. Союз державних службовців предкладає, щоби емеритам підвищити емеритуру на 5 проц.

Хоч ті предложення поставили союзи санаційних службовців, то сойм. група санац. службовців дістала приказ не піддержувати ініціятиви службовців. Тому тією справою займуться в соймі опоз. клюби.

ЧОГО ЗАЛЕСЬКИЙ ПРИЇХАВ ДО ЛЬОНДОНУ.

„Таймс" повідомляє, що Залеський передискутував з англійськими провідними колами міжнародні справи, особливо роззброєння. У розмові зі Саймоном вияснив, на яких умовинах Польща могла би приняти обмеження зброєнь.

„Дейли Телеграф" повідомляє, що мін. Залеський приїхав до Льондону не на те, щоби дискутувати в справі англ. митної тарифи, бо покищо британські митні розпорядки не доторкнули польського експорту. Це, самособою, може змінитися, колиб Англія наложила охоронні мита на імпорт готових харчових продуктів і дерево. Одною з цілей подорожі Залеського є повалити пануючий в Англії погляд, начеб Польща була агресивною та захланною державою. „Ди Економіст" стверджує, що польська гром. думка була затрівожилася дискусією на тему ревізії кордонів, якої торкнувся був сен. Бораг. Залеський певно поставив ясно справу польських прав до моря та Горішного Шлеська.

ЗАЛЄСЬКИЙ У ВАРШАВІ.

ВАРШАВА, 13. XII. ПАТ. Нині в год. 18.35 поспішним поїздом вернувся до Варшави мін. Залеський.

ПОМЕР БУВШ. ВІЦЕМІНІСТР БЕК.

У Варшаві помер бувш. віцеміністр внутрішніх справ д-р Йос. Бек, батько підсекретаря мін-ства закорд. справ Йос. Бека.

ПОЛІЦАЙ ВБИВ КОМУНІСТА.

У Варшаві на Налевках комуністи хотіли на трамваєвих дротах порозвішувати комуністичні транспаренти. Коли поліцай відібрав транспарент комуністам і хотів одного з них арештувати, комуніст кинувся на поліцая з ножем. Поліцай застрілив комуніста. При ньому найшли три леґітимації.

ПОЖЕЖА В БІЛЦІ ШЛ.

У стаєнних будинках княгині Сапіги в Білці Шляхотській вибухнула в суботу пожежа. Вогонь погасила львівська пожежна сторожа.

САМОГУБСТВО НА БОГДАНІВЦІ.

На Богданівці в домі при вул. Окружній ч. 10. повісилася 36-літня Марія Кіцгофер. Осиротила 4 дітей. Причина: нервовий розстрій.

ПЕРЕГОВОРЮЮТЬ З БІЛЬШОВИКАМИ ПРО НЕАГРЕСІЮ.

Із Таллина повідомляють, що естонський посол в Москві звернувся іменем свого уряду з предложенням до радянського уряду в справі про пакт неагресії. Радянський уряд приняв це предложення і незабаром розпічнуться переговори. Одночасно Естонія навязала звязок з Фінляндією й Латвією, однак досі ані в Ризі ані у Гельсінґфорсі не запало в цій справі рішення. Замітний факт, що акція Естонії розпочалася в часі, коли переговори з більшовиками про неагресію розпочала теж Польща і Румунія.

ПРОТИ РЕФОРМИ ЕКЗЕКУЦІЙНИХ ОРГАНІВ.

На засіданні ради адвокатської палати у Львові розглядано державний проєкт заведення в Галичині судових коморників на місце дотеперішніх судових екзекуційних органів. Промовці зазначували, що досвід в бувшій російській займанщині виказує, що задумана реформа зміняє на гірше. Інституція коморників обтяжує довжників величезними коштами, а для вірителів робить взагалі ілюзоричним стягнення їхніх претенсій, бо лежить в руках приватних людей, заінтересованих у зволіканні справи і численню собі коштів.

Арґумент уряду, що проєкт має на меті ощадність, не може вдержатися, бо стверджено при допомозі статистики факт, що кошти удержання судових екзекуційних органів виносять ледви третину належитостей і стемплевих оплат в екзекуційному поступованні.

ҐАЙДІ ВІДІБРАЛИ ПОС. МАНДАТ.

ПРАГА, 13. XII. ПАТ. Виборчий суд відібрав посольський мандат провідникові чеських фашистів бувш. ген. Ґайді. Сталося це на основі судового присуду, який засудив Ґайду на 2 місяці вязниці за нечесні вчинки. Відібрали мандати також одному комуністові та сенаторові.

ЗАТОНУВ НІМЕЦЬКИЙ КОРАБЕЛЬ.

БЕРЛІН, 13. XII. ПАТ. Біля морської ліхтарні коло Гіндернес затонув німецький товарний корабель. З 32 людей врятувалося на траві ледве 6, з тих 4 померло по дорозі. На місце катастрофи вислали ратунковий корабель.

ҐАНДІ В РИМІ.

РИМ, 13. XII. ПАТ. Приїзд Ґандія викликав тут велике зацікавлення. На двірці зібралося багато народу. Ґанді побуде в Римі 2 дні. Буде на авдієнції в Мусолінія, а може й у папи. З Риму поїде Ґанді до Бріндізі, а відси до Індії.

ДИНАСТИЧНА АФЕРА В РУМУНІЇ.

Румунський апеляційний суд в Букарешті унєважнив 8. ц. м. цивільне вінчання князя Миколи з панною Думітреску. Сталося це на домагання його брата, короля Карла, що забув на свої недавні подружі історії на подібному підкладі. В судовому рішенні сказано, що бурмістр, який давав шлюб, не мав на це права. На основі статуту королівського дому члени пануючої родини обовязані перед заключенням подружя дістати на це згоду короля, інакше тратять всі прерогативи й привілеї, що випливають з приналежности до пануючої династії.

Німецька преса довідується з Букарешту, що князь Микола рішив добровільно зректися своїх прав і військового степеня. Досі був інспектором румунської армії й представником найвищої воєнної ради. Мав зректися теж свого назвища й приняти нове. В Румунії може перебувати тільки за дозволом короля. Тимчасом він виїхав за границю. Як відомо, румунська династія є німецького походження (з бічної лінії Гогенцолернів).

ЯПОНЦІ РОЗПОРЯДЖАЮТЬСЯ В МАНДЖУРІЇ.

МУКДЕН, 13. XII. ПАТ. Японська льокальна влада виладила ультімат, який буде предложений дипльоматичною дорогою Чан-сує-лянові. Ультімат закидує Чан-сує-лянові підбурювання бандитів до співділання з китайськими військами, що виступають проти Японії, й заповідає енергійне протиділання, оскільки Чан-сує-лян не відкличе своїх військ до китайського муру та не припинить своєї діяльности.

ПОГОЛОСКА ПРО ВБИТТЯ ГІТЛЕРА.

В Празі розійшлася минулої суботи поголоска, принесена з Баварії, що Гітлера вбили. Запитаний, що є на ділі, Берлін здементував цю поголоску.

ГІТЛЕРІВЦІ ВАЛЯТЬ ГЕСЬКИЙ СОЙМ.

Геський сойм ухвалив внесення гітлерівців, що висловлює недовіря дотеперішньому урядові, що спирається на партіях ваймарської коаліції. Центрова фракція здержалася від голосування. Проти внесення заявилися тільки соціялісти.

ГІТЛЕРОВІ НЕ ВДАЛОСЬ ГОВОРИТИ КРІЗЬ РАДІО.

Гітлер приїхав минулого тижня до Берліна, щоби перед представниками заграничної преси відповісти на останню радієву енунціяцію канцлера Брінінґа. Нагло він щез із Берліна, відкликавши свою розмову. Показалося, що Гітлер рішив відповісти Брінінгові також при допомозі радія і то так, щоби його промова була перенесена й на радіостації американські, бо мала бути спрямована під адресою Америки. Німецький уряд дізнався про наміри Гітлера завчасу й рішив цьому перешкодити. Державна радіостація відмовила Гітлерові приняти його промову, яка мала бути виголошена в ночі, коли в Америці є день. Одночасно державна радіостація, що має з американськими радіостаціями умову, яка забороняє трансмітувати недопущені в краю промови, звернулася до тамошніх радіостацій з доманням недопустити до трансмісії промови Гітлера без огляду на те, з якої європейської радіостації вона походилаб.

Незалежно від урядових американських радіостацій є в Америці радієве т-во „Колюмбія", не звязане ніякою умовою з німецьким радіо. Гітлер рішив покористуватися цією радіостацією й переслати свою промову телефоном до Льондону, звідки тамошній відділ т-ва „Колюмбія" мав передати її до Америки. Однак німецький уряд не допустив і до цього, бо головний телефонічний уряд в Берліні заборонив усім урядам надавати телефонічну промову Гітлера до Льондону. Тому кажуть, що Гітлер виїхав з Берліна до Бравншвайґу, де є при владі націоналісти, а на основі інших версій, до Льондону, щоби звідтам уже свобідно трансмітувати свою промову до Зединених Держав.

Як довідується „Юнайтед Прес", Гітлер мав у своїй промові остерегти перед більшовицьким переворотом, який грозить Німеччині, а ведуть до нього теперішні відносини, створені версайським договором. Гітлер признає всі приватні платничі зобовязання Німеччини, але ніколи не згодиться на воєнні репарації, наложені з політичних мотивів. Вкінці мав зазначити, що в найближчому часі надіється обняти владу в леґальній дорозі.

СПОРТ.

Гокейові змагання.

Львів, Погонь—Україна 2:0 (0:0, 2:0). З України найліпше грав Труш. Суддював Стшелецький. Глядачів около 800.

Катовиці. Познань—Шлеськ 2:1.

ШАХИ.

Міжклюбові змагання за мистецтво Львова.

Вчора, 13. грудня, розіграло Т-во Українських Шахістів свій останній меч в цьогорічних змаганнях за клюбове мистецтво Львова. Цей меч розіграло Т. У. Ш. з Гелмом з висл ідом 5:5. Як відомо, Гелм здобув цьогорічне мистецтво, тому вислід мечу 5:5 слід уважати за успіх Т. У. Ш.

В трьох попередніх мечах здобуло Т. У. Ш. 27 пунктів: меч з Військовими покінчився перемогою у відношенні 9½:½! Меч з Т. Ш. Людовою 8½:1½, а з „Гоньцом" 9:1. Якщо в найближчому році Т. У. Ш. гратиме так, як цього року в фінілі, то певно здобуде перше місце. Тепер мусить вдоволитися другим.

Минулого тижня покінчився також турнір за індивідуальне мистецтво міста. Перше місце здобув Г. Фрідман. Друге місце заняв Шехтер, третє і четверте ділять Помогачі й Соколовський. Минулорічний мистець Львова С. Попель не брав цього року участи в цих змаганнях.

Більше про клюбове та індивідуальне мистецтво подамо найближчим числом „Діла".

Мистецька вистава в Перемишлі.

Важкі, сірі хмари, що волічуться й пригні-
тають шляхотні пориви щезають нечайно під
впливом соняшної позолоти й загрівають лю-
дину.

Таке враження мала я сьогодні, коли ввій-
шла на салю „Укр. Бесіди" на виставку картин
учнів школи проф. Новаківського.

Вже на перший погляд звертає увагу есте-
тичне розміщення картин. Спершу стаю наче
розгублена у цій святині краси, але опісля тягне
мене, маґнет твору проф. Новаківського „Св. Юр
при сході сонця". Бачу змагання двох велитнів
„природи й мистецтва", які у дружній сполуці
дають щось недосяжне. У символіці, першого,
чистого соняшного проміння, купається св. Юр,
наче в морі й виходить в його обіймах, непороч-
ний.

В долині, наче доповнення, поміщена „Ма-
донна", що з правдиво материнською любовю ту-
лить до себе діток.

Від великого мистця падуть відблиски на йо-
го учнів.

Найбільш талановитий пейзажист між ними
— Мороз. Він захоплюється силою, стихією, тим-
то найкраще виходить у нього вода. У його водо-
падах вода кипить, шумить, а зупиняючись на
твердій скелі, розбивається у бризьки й в одчаю
кидається в низ.

Більше зрівноважений Смольський, кидає
свій душевний рефлекс на спокійні краєвиди.
Тому надає він їм зовсім самостійний характер.
Його велике полотно „Зустріч" звертає загальну
увагу незвичайно гарним викінченням типів.

Луцик і Чорній займаються головно люди-
ною, вони мають цілу скалю виразів, але кожен
з них підходить до людини інакше. В творах Лу-
цика багато динаміки й самопевности.

У Гриценка подобається рисунок, у Плешка-
нівної ніжне, жіноче відчування сюжетів.

Найменше зрозумілий для нас Гаврилюк, мо-
же тому, що наймодерніший. Малюца та Іванюх
дають теж кілька добрих, дрібних картин.

У сюжетах усіх картин переважає Гуцуль-
щина у всіх її нюансах. Її розкішна, запашна
природа, та її типи відчуті ріжно, ріжними
мистцями.

Перемиське громадянство щиро зацікавлене
виставкою. На салі завжди досить людей, мистці
пояснюють значіння деяких картин а то й добн-
вають торгу за продані картини. Деякі з жалем
розстаються зі своїми творами, але згадка на
життєві злидні каже забувати їм про сентимент.

Самі мистці завжди непоправні забувають
на потреби життя. Замість проїсти й перепити
зароблені гроші, вони знов купують фарби та
полотно!

Яр. Мандюкова.

Польща знову програла в Газі.

Міжнародній трибунал справедливости в
Газі вирішив 10. ц. м. польсько-данціґський спір
щодо порту в Данціґу в некористь Польщі 11 го-
лосами проти 3 рішено, що вправді Союз Народів
привязує деяке практичне значіння до признан-
ня польським воєнним кораблям права користа-
ти з данціґського порту, то однак ані тексти
трактатів ані дотеперішні рішення Союзу не міс-
тять признання цього права Польщі. В справі
практичного переведення тієї справи, гаський
трибунал признав свою некомпетентність. Два
члени трибуналу, проф. Розтворовський і Фро-
мажот зложили вотум сепаратум, при чому
проф. Розтворовський висловив погляд, що Поль-
щі прислугує право користати з данціґського
порту в дотеперішньому обсягу, а Фромажот, що
польські кораблі мають право користуватися
данціґським портом для господарських цілей.

Рішення гаського трибуналу має значіння
виключно теоретичне і справа увійде ще раз на
денний порядок нарад Союзу Народів. Та будь-
що-будь опінія трибуналу випала для Польщі
некорисно і не буде без впливу на майбутнє рі-
шення Союзу.

В справі польських горожан в Данціґу.

Перед гаським трибуналом відбулася 11. ц.
м. розправа в справі польських горожан в Дан-
ціґу. Представник цього міста доказував, що
польський уряд не може покликуватися на дан-
ціґську конституцію, що є актом внутрішнього
праводавства і заперечив, щоби цю справу могли
рішати великі держави тільки під кутом інтере-
сів Польщі, бо конституція має на меті запевни-
ти добробут Данціґа, що спирається на широке
запілля. Париська конвенція заступила дотичні
стипуляції версайського трактату, хоча в пись-
менному експозе ця стипуляція повинна бути
виразніша. Вкінці речник Данціґу зазначив, що
в міжнародньому праві нема прецеденсу тракту-
вання нарівні горожан ріжних держав. Якби
Данціґ на таке трактування згодився, перестав
би бути вільним містом.

—o—

Хліборобська конференція в Софії.

На міжнародній рільничій конференції в
Софії представник Польщі міністр Янта-Полчин-
ський виголосив привітну промову, в якій вка-
зав на успіхи рільничої орґаніаації країв серед-
ньої та східної Европи, що мають вигляди стати
вирішальними чинниками у світовій господарці.
Опісля принято до відома звіти делеґатів Болга-
рії, Югославії й Польщі. В дискусії забирав го-
лос представник Мадярщини, Маєр, домагаючись
щоби приспішити утворення міжнародного ін-
ституту рільного кредиту. Цю пропозицію відо-
слано до комісії.

НОВИНКИ

— **Батьки,** не відкладайте обезпечення свого
життя, а зробіть це негайно в Товаристві **„Кар-
патія", Львів, Руська 18/І.,** цього домагається
рішуче майбутнє вашої родини. 982 1-1

— **Заведення Обезпечень Умових Працівни-
ків у Львові** подає до відома обезпечених, що
від січня 1932. переводитиме лікування з арт.
51 розпорядження Президента з дня 24. XI.
1927. у власнім пансіоні „Львагород" в Криниці
замість як дотепер у Жеґестові. Лічниця в За-
копанім діяльна весь рік, а лічниці в Трускавці
і Яремчу будуть відчинені 1. травня. З огляду
на рівний розділ місць у лічницях на весь рік,
треба зголошуватись на лікування на зимові та
весняні місяці.

— **100 (сто) золотих на українські цілі** зло-
жив на руки головного редактора нашого орга-
ну п. **Гавриїл Маланьчак** замість подяки за у-
часть у похоронах його покійної жінки Анаста-
зії. Жертводавець розділив цю суму так: 25 зол.
на дар „Просвіті", 25 зол. на шпиталь ім. ми-
трополита Андрія Шептицького, 25 зол. на ін-
валідів УГА і 25 зол. на безробітних для Епар-
хіяльного Комітету Допомоги безробітним у
Львові. Всі названі установи можуть підняти ці
жертви у гол. редактора кожного дня в ранних
годинах.

— **Службовики „Маслосоюзу"** зложили з на-
годи „Андрея" 250 зол. на цілі Т-ва „Просві-
та". Головний Виділ складає отсим всім жер-
тводавцям щиру подяку за їх новий доказ зро-
зуміння потреб „Просвіти" та сподіються, що
їх високогромадянський вчинок буде заохотою
і для ширшого громадянства складати на цілі
„Просвіти" жертви з нагоди імянин.

— **Виставка Софії Зарицької** в Празі, відо-
мої нашої малярки, що виставляла свої картини
у Львові на виставках Гуртка Діячів україн-
ського мистецтва і АНУМ — відчинена на мі-
сяць грудень Союзом Мистців у салях „Месе-
palais" у Празі. Дуже побажаним було би,
щоби наша краянка показала свою творчість
і широким кругам українського громадянства
на своїй батьківщині.

— **Арешти в Калущині.** В ночі з 5. на 6. ц. м.
вбили невідомі справники в Бережниці, повіт
Калуш, Степана Солдата. У звязку з цим полі-
ція перевела ряд ревізій у свідоміших грома-
дян села й арештувала: Степана Мельничука,
Василя Даніва, Стася й Василя Базюків. Вбив-
ство по здогадам поліції має політичний під-
клад. У звязку з цим убивством придержала
калуська поліція 10. ц. м. в Калуші о. Федора
Давидюка з Грабівки й студ. агрон. Олеся Бан-
деру з Угринова Старого.

— **Прокуратор притягнув адвоката до суд.
відповідальности.** Львівський прокуратор Мо-
стовський притягнув до судової відповідально-
сти адв. д-ра Фоґельфенґера за обиду поліції
на розправі проти болехівських „комуністів".
Д-р Фоґельфенґер у пледое сказав про ст-
шодовника поліції в Болехові, Маріяна Булу
таке: „Цей генерал болехівської поліції заініці-
ював „революцію" в Болехові, яка є нічим ін-
шим, як фарсою. Це доказ нездарности боле-
хівської поліції".

— **Пострілив себе й жінку.** У Львові при вул.
К. Бочковського ч. 12. 21-літній Теоф. Яремчук,
вернувши з війська, пострілив смертельно свою
жінку Ядвигу, а опісля й себе тяжко зранив.
Жінка його недавно втратила службу в друкар-
ні Єґера, де була накладачкою. Обоє перед цим
страшним учинком натягнули шлюбні одяги.
Яремчук помер у шпиталі, стан здоровля його
жінки погіршився.

— **Смерть ґен. Бабянського, одного з нечис-
ленних „білих круків"...** Помер у Варшаві в 77.
році життя ґен. Олександер Бабянський, поляк,
колишній член російського судейського ґене-
рального корпусу, з якого виступив, не хотячи
підписати присуду смерти на одного фінського
революціонера. Від того часу займався приват-
ною правничою (адвокатською) практикою
і публіцистикою. Був теж членом III. думи. По-
кійний був дуже цікавою людиною, одною з
тих, які надзвичайно послідовно застосовува-
ли свій світогляд до всіх політичних актуалій.
Під цим оглядом не знав компромісів і не вмів
кривити душею. Це торкається передовсім
проблеми т. зв. національних меншин. Будучи
сам палким патріотом-борцем за незалежність
свого народу (протиставився навіть угодовець-
кій політиці петербурського Кола Польського.—
він, б. російський генерал!), мав теж велике
зрозуміння для усіх інших визвольницьких ру-
хів. З окрема до української проблеми й укра-
їнців відносився так, як малохто з його земля-
ків. Маленька, ніби малозначна, а всеж харак-
теристична риска: скільки разів бував у Львові,
стільки разів заходив до редакції „Діла", живо
цікавлючись останніми новинками з україн-
ського громадського життя. Своїм становищем
до українців найближче стояв до — теж уже
покійного — проф. Бодуена де Куртене. Не ди-
во теж, що вони обидва у визволеній Польщі
не мали впливу, не займали ніяких високих по-
сад і зійшли в могилу зовсім незамітно, з ма-
ленькими згадками про його смерть на сірих
місцях газет...

— **Скільки коштує вухо.** Помічник нотаря в
одному з містечок Франції вертав із забави до
дому. По дорозі потрутив його автом підхме-
лений шофер і кусок скла з розбитої шиби від-
тяв юнакові ліве вухо. Суд призпав йому 50.000
франків відшкодування — хоч він домагався
200.000 франків.

— **Три міліони ялинок** потребує Берлін. Цьо-
го року привіз ялинок зі закордону забороне-
ний і запотребування будуть покриті ялинками
німецького поохоження. Попередніми рока-
ми ялинку для Німеччини привозили з Польщі,
Чехословаччини й Австрії.

— **Комуністи й безробітні.** Французькі кому-
ністи ведуть широку діяльність серед безробіт-
них. Серед робітників Рено продали вони 5.000
прим. памфлета „Рік на каторжних роботах у
Рено". Поліція арештувала кільканацять кому-
ністів, які роздавали летючки біля воріт фабрик
Рено та Сітроен.

Опозиція проти програми Гувера.

В американському сенаті після відчитання
відручного письма президента Гувера в справі
заграничної політики виринула поважна опо-
зиція. І демократи і республиканці противні
відновленню діяльности у світовій комісії за-
граничних довгів. „Ню-Йорк Таймс" пише:
Опозиція проти ревізії воєнних довгів повста-
ла після нотифікування урядові Зединених Дер-
жав французьким амбасадором Кльоделем, що
редукція німецьких відшкодувань мусить іти
в парі з редукцією міжнародніх воєнних дов-
гів. Сенатор Бораг, що був за річною морато-
рією, є против ревізії довгів на основі платни-
чої спроможности Німеччини, як хотів би пре-
зидент Гувер. Провідник республиканців Вот-
сон передбачує опозицію проти продовження
мораторії. Провідники демократів відмовили
покищо вияснень. Демократична більшість па-
лати схильна прилучитися явно до опозиції
вишої палати.

Оголошення, оповістки, місцеві як і з провінції оголошуватимемо тільки за попередньою присилкою належитости. Незаплачені заздалегідь оголошення не будуть поміщені.

— **Лікарі та грабарі.** Д-р Марбе має в Ґарґані біля Парижа свою клініку, яка ще 1930 р. принесла йому 149.200 франків чистого доходу. Цього року клініка дала власникові лише 26.300 франків. Причиною цього було похоронне заведення, яке вибудувало під вікнами клініки фабрику намогильних памятників. Від самого ранку до вечора працювали механічні пилки та стукотіли молоти, пригадуючи недужим смерть. Готові намогильні памятники виносили на двір. Недужим прикро було оглядати намогильні памятники з вікон лічниці й вони покидали клініку. Д-р Марбе лишився врешті сам. Тоді він викликав власника похоронного заведення перед суд за нарушення міських правильників про боротьбу з вуличним галасом і оцінив свої втрати на 200.000 франків. Суд присудив йому лише 150.000, але пошкодований власник клініки вдоволений і цим...

— **Безробітні музики.** Найбільше безробітних у Франції є у кругах музиків: на 7.000 членів товариства 1000 зовсім не має праці, 2500 мають принагідні заробітки; число безробітних не-членів т-ва музиків — значно більше. Т-во звернулося з покликом до всіх розривкових льокалів, щоби принимали до праці лише французів.

— **Ракетна почта.** Інж. Тілінг переводив проби з своєю ракетою на острові Ваnґерок на Північному Морі. Ракета підлітає на висоту 8.000 метрів і перевозить вантаж 6 і пів кільоґр. на 18 кільометрів. За кілька днів переведуть пробу з висланням почти з острова на материк за допомогою ракети, а в січні на берлінській летунській площі випробують прилюдно літак-ракету.

З судової салі.

ПРИСУД У ПРОЦЕСІ СЕЛЯН З БОЛЕХІВЩИНИ.

В пятницю 11. ц. м. видали присуд в процесі болехівських селян перед львівським судом, яким засуджено Василя Витвицького за державну зраду на вісім літ тяжкої тюрми, а двох його товаришів на 2 роки т. тюрми. Оборонці заповіли касацію.

Дописи.

ЯВОРІВ. **(Виступи театр. кооп. „Заграва" під адм. проводом І. Волощука).** Недавно загостив до нас театр „Заграва" із Перемишля і віддіграв песи: „Циганка Аза", „Воєнний похресник", „Для щастя" (Пшибишевського), „Ой не ходи, Грицю", „20 днів тюрми" (Геннекена), „Запорізький скарб" та „Ромео і Юлія" (Галана). Виведення згаданих пес заслугує на ширшу замітку. Кооп. театр „Заграва" розпоряджає добрими і симпатичними силами. Назвемо найцінніших: з артисток пп.: Анна Істоміна, Марія Ковман-Степова, Клявдія Кемпова; з панів: Олесь Степовий (режисер модерного репертуару), Лавр. Кемпе (режисер народнього репертуару), Вол. Шашаровський, Максим Опар, Анатоль Радванський, Роман Олекс. Тимчук. Усіх артистів у „Заграві" 23 (в цьому 7 артисток). Театр підготовляє Рідлея „Поїзд-марево", „Легкодушну сестру" Пежинського, „Без куртини" (ревію) О. Степового, „Маєрлінґ" Бельмонта й інш. Гра артистів інколи справді високомистецька, ніколи без приготування і без ефектів. Публика виходить з театру все вдоволена. Дуже цінною річю в тім театрі є добра характеризація. Назагал театр. трупа „Заграва" робить приємне враження. Слід про це знати нашому громадянству і всюди, де тільки „Заграва" виступить, масово її відвідувати! Тим важніше це підкреслити про цей театр, бо він як довідуємося, обїзджає особливо західні окраїни нашої землі. Я.

Ціни набілу у Львові.

„Маслосоюз" платив кооперативам дня 12. XII. п. р. за масло експортове та десерове праса 3·40 зол., за літру молока 24—25 сот., літру сметани 1·20 зол., копу яєць 6·00—6·20 зол.

—o—

ОГОЛОШЕННЯ

Театри.

Великий Міський Театр:
Нечинний.

Театр Ріжнородностей:
Понеділок 14. грудня в год. 3·30 поп. „Вогнем і мечем".
Понеділок 14. грудня в год. 8. веч. „Штуба".

Кіна.

АПОЛЬО: Звукова фільма „Серця на засланні".
КАСІНО: „Дитина гріху" (Уолес Беррі), „Натхнення" (Ґрета Ґарбо).
КОПЕРНИК: Великоміські вулиці".
ЛЕВ: Звукова фільма „Трубадорова пісня".
МАРУСЕНЬКА: „Великоміські вулиці".
МІРАЖ: „Спокуса" (Ґрета Ґарбо), „Слік".
ОАЗА: „Монте Карльо".
ПАЛЯС: Звукова фільма „Любовник о півночі".
ПАН: „Африка говорить", „Мікі Мавс на майвці".
ПАСАЖ: „Вічне полумя", „Мистець безсоромности".
ПРОМІНЬ: „Роман із княжною".
СОНЦЕ: „Подружі вакації".
СТИЛЕВЕ: „Королева гузарів".
УТІХА: „Гра за мущину" Ліліяна Гейд), „Таємний поліцай" (Еді Польо).
ХИМЕРА: „На Сибір" (Смосарська, Бродзіш).

—o—

Програма радіо.

Середа 16. грудня 1931.

Ляйпціґ (259,3) 19·30 Опера. **Льондон** (356,3) 23·35 Концерт. **Гельсінґфорс** (368,1) 20·00 Танкова музика. **Гамбург** (372,2) 18·30 „Не бійся призначення". **Букарешт** (394,2) 19·30 Опера. **Сотенс** (403,8) 21·30 Концерт. **Берлін** (419) 22·30 „Кінець вільної англійської торговлі". **Рим** (441,2) 21·00 Опера. **Лянгенберг** (472,4) 20·45 „Голоси дитинства". **Прага** (486,2) 19·30 Опера. **Міляно** (500,8) 20·45 Оперетка. **Брюсеља** (508,5) 19·30 Концерт. **Відень** (516,4) 18·15 „Мешканеві недуги". **Рига** (524,5) 19·05 Східна музика. **Мінхен** (532,9) 20·00 Оперетка. **Будапешт** (550,5) 21·25 Вечір Бетовена. **Харків** (937,5) 14·30, 16·00 Концерти. 18·00 Твори молодих композиторів. **Ленінград** (1000) 19·30 Хор. **Осльо** (1083) 20·00 Концерт. **Калюндборг** (1153,8) 21·30 Східні пісні.

ЛЬВІВСЬКЕ РАДІО.

Вівторок 15. грудня 1931.

Львів (380,7) 11·40 Перегляд краєвої преси ПАТ. 11·58 Час із Варшави. 13·10 Про погоду дня. 15·05 Листування з дітворою. 15·20 Грошева біржа. 15·35 „Печення тісточок на газі". 15·50 Для дітвори. 16·05 „Гутірка з летунками". 16·20 Хован" 17·10 „Цаменгоф — творець світової мови". 17·35 Концерт. 18·50 Всячина. 19·25 „Два ювилеї". 19·45 Радієвий щоденник. 20·00 „Безробіття". 20·15 Концерт. 21·45 „Сибір". 22·40 Спортові новини. 22·50 Мельодії чотирьох пір року". Господарські гутірки: 13·15, 13·40, 14·15. Народня музика: 13·55, 14·15. Грамофонові кружки: 12·10, 15·25, 15·45, 16·40, 19·40.

ОПОВІСТКИ

За оголошення редакція не відповідає

„Заграва" український театр під адм. І. Волощука.

Перемишль.

16. XII. саля Робітничого дому на Засяню „Премієра" — Уперше на українській сцені „Поїзд Марево". Початок в год. 8·30 Саля добре огріта. Білети раніше в Нар. Торговлі. Театр загостить на кілька вистав до Ніжанковець і Бірчи.

ДРІБНІ ОГОЛОШЕНЯ

За оголошення редакція не відповідає

ОГОЛОШЕННЯ

За оголошення редакція не відповідає

Вписи до господарсько-садвиничої школи Т-ва „Просвіта" в Милованні

на рік 1932.

Шкільний рік в одноРічній господарсько-садівничій школі Т-ва „Просвіта" в Милованні почнеться 20 січня 1932 р. і триватиме до 20. грудня 1932 р.

Головний Виділ Т-ва „Просвіта" у Львові проголошує **вписи на приняття** до школи 40 учеників з приміщенням у захисті під такими умовами:

1) Зголошуватися можуть мущини в віці 16—24 літ, що скінчили найменше народню школу.

2) Оплата за приміщення в шкільнім захисті, топливо та світло 5 зол. місячно, одноразове вписове 15 зол. на початку шкільного року. Наука в школі безплатна. Прохарчування дістають ученики в шкільній кооперативній харчівні, веденій учениками під доглядом учителя за оплатою 30 зол. місячно.

3) Кожний ученик мусить мати одіж (у цьому одіж до праці), 4 пари білля, 4 рушники, 2 простирала, подушку, покровець, сінник, а та ож ложку, вилки, ніж, тарілку, мисочку і т. п., горнятко (бляшане полиняне).

4) Родичі чи опікуни обовязуються письменно платити за утримання і приміщення що місяця згори.

Навчання в школі в зимі головно теоретичне, в літі головно практичне.

Зголошення до школи треба вносити поручено на адресу: Господарсько-садівнича школа Тов. „Просвіта" в Милованні п. Стриганці н/Дн. До зголошення слід долучити останнє шкільне свідоцтво, посвідку родичів, що зобовязуються платити за ученика і значки на 75 сот. на відповідь. Про приняття і день приїзду до школи повідомить Управа школи до 15 грудня 1931 р.

ГОЛОВНИЙ ВИДІЛ Т-ВА „ПРОСВІТА"
Управа Школи.

Присилайте передплату!

Подяка.

Прибиті тяжким горем і сумом з приводу смерти нашого одинокого сина та брата Андрія Охримовича складаємо щиру подяку всім тим, що памятали про нас і спішили з поміччю і розвагою в цій важкій хвилині. Передовсім дякуємо о. Совітникові Дамянові Лопатинському за відправу панахиди та Служби Божої, о. Кишакевичеві за провід похоронів, Тов. студ. політехніки „Основа", студентському хорові і хорові радв. Купчинського та бувшим українським пластунам, що на руках занесли свого товариша до могили і присли свого товарища червоною китайкою очі. Зокрема дякуємо бувшому пластунові Романові Мопцьовичеві за глибоко передуману, повну чуття та сердечности нагробну промову, що зворушувала до глибини душі.

Всім приятелям і знайомим, що взяли участь у похоронах, сердечне спасибі.

Мати, сестри і шурин.

За редакцію відповідає Олександер Костик. Видає Видавнича Спілка „Діло". З друкарні Вид. Спілки „Діло", Львів, Ринок 10.